

*Projekt przygotowany przez
Województwo Zachodniopomorskie*

**Stanowisko Nr 34 Konwentu Marszałków Województw RP
z dnia.....2020 roku
w sprawie pogarszających się warunków funkcjonowania pasiek**

W nawiązaniu do stanowiska nr 37 Konwent Marszałków Województw RP z dnia 22 listopada 2016 roku *w sprawie głównych problemów pszczelarstwa w Polsce* oraz Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 1 marca 2018 r. *w sprawie perspektyw i wyzwań dla unijnego sektora pszczelarskiego*, wobec pogarszających się warunków funkcjonowania pasiek w tym nadal nieefektywnej oraz nieadekwatnej pomocy udzielanej sektorowi pszczelarskiemu w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), a także powstającego zagrożenia zaprzestawiania tej tak wartościowej działalności, Konwent Marszałków Województw RP wnosi o **podjęcie działań mających na celu przeciwdziałanie negatywnym czynnikom oddziaływującym na pszczelarstwo**, wynikającym zarówno z niekorzystnych zmian przyrodniczych jak i ekonomicznych towarzyszących tej dziedzinie w ostatnim czasie.

Pszczelarstwo w Polsce oraz w UE wnosi znaczący wkład społeczny zarówno z punktu widzenia ekonomicznego jak i środowiska naturalnego. Ocenia się, że w UE rokrocznie ten dział produkcji rolnej dostarcza w postaci pozyskiwanych produktów jak i w wyniku działalności zapylającej około 14,2 mld EUR rocznie. Nie sposób ocenić wkład oddziaływania zapylającego na utrzymanie równowagi ekologicznej, w tym utrzymanie bioróżnorodności a w konsekwencji różnorodności genetycznej. Wystarczy przypomnieć, że w naszej szerokości geograficznej 84 % gatunków roślin oraz 76 % produkcji żywności w Europie uzależnione jest od zapylania przez owady zapylające a głównie pszczoły miodne. Ocenia się, że zwiększenie gęstości i różnorodności zapylaczy ma bezpośredni wpływ na ilość oraz jakość zbiorów, dlatego też może pomóc rolnikom w znacznym zwiększeniu wydajności. Jednocześnie jest to dodatkowy zabieg agrotechniczny.

Pomoc udzielana sektorowi pszczelarskiemu doskonale wpisuje się w politykę europejskiego Zielonego Ładu a w nim proponowane w ramach WPR strategie „od pola do stołu”, „bioróżnorodności” oraz planowane do realizacji w ramach I filaru „ekoprogramy”.

Komisja Europejska przyznaje rocznie na krajowe programy wsparcia pszczelarstwa kwotę do 36 mln EUR - kwota ta stanowi jedynie 0,0003 % budżetu WPR. Jednocześnie, zarówno pszczelarze z UE, jak i pszczelarze krajowi nie są w stanie zapewnić odpowiedniej wielkości produkcji miodu dla zapotrzebowania konsumentów na rynku UE jak i krajowym. Jest to jedna z przyczyn napływu miodu niskiej wartości z państw poza obszaru Unii Europejskiej. Ocenia się, że około 40% zapotrzebowania na miód dla konsumentów z UE musi zostać sprowadzone, a corocznie stanowi to kwotę około 200 000 ton miodu. Pomimo tego że w ostatnich latach statystycznie liczby rodzin pszczelich wzrosły, zarówno w UE, jak i w Polsce, wielu pszczelarzy zakończyło swą działalność i dzieje się tak nadal, najczęściej w przypadku pasiek mniejszych zapewniających równomierny poziom napszczenia i jednocześnie nieposiadających dostatecznych środków finansowych, żeby odbudowywać potencjał liczebny pasieki w przypadku strat. Ubytki rodzin pszczelich w pasiekach spowodowane są zmianami klimatu (np. wiosenne przymrozki, susza, i inne), nieprawidłowym stosowaniem określonych chemicznych substancji czynnych, w tym wycofanych z wielu krajów wspólnoty. Nie bez znaczenia, mając na uwadze liczebność rodzin a w szczególności odpowiednie napszczenie jest fakt, że wciąż odnotowuje się liczne przypadki zimowych strat rodzin i zaburzeń zdrowotności rodzin w sezonie. Wszystkie te czynniki nasilające się w ostatnim czasie stwarzają ryzyko zatrzymania przyrostu liczebności rodzin pszczelich lub nawet odwrócenia tej tendencji. Polska charakteryzuje się nierównomiernym napszczeniem wynikającym głównie z warunków pożytkowych i tradycji chowu pszczół. Odpowiednia liczba pni pszczelich w danym rejonie jest warunkiem zachowania równowagi biologicznej i bioróżnorodności w środowisku. Pozwala na właściwe zapylenie upraw entomofilnych, zwiększając znacząco ich plony i nie wpływając negatywnie na liczebność owadów dziko żyjących.

W tym miejscu nadmienić należy że zbyt duża obsada rodzin pszczelich na jednostkę powierzchni powoduje nadmierny wzrost konkurencji pokarmowej, co negatywnie odbija się na zdrowotności rodzin jak i liczebności owadów dziko żyjących. Dlatego tak ważne jest uregulowanie zasad okresowego przemieszczania rodzin pszczelich, jak również określenie przepisów prawa dotyczących zasad lokalizacji pasiek na terenach miast i wsi. Biorąc pod uwagę powyższe wnosimy o:

1. Podjęcie działań poprawiających bazę pokarmową owadów zapyłających poprzez promocję, tworzenie łąk kwietnych oraz nasadzeń drzew i krzewów miododajnych.

Utworzenie narzędzi prawnych pozwalających na tworzenie "pastwisk pszczelich" w postaci łąk kwietnych, nasadzeń drzew i krzewów miododajnych stanowiłoby o ich realizacji. Działania takie, by uzyskać najlepszy efekt w stosunku do lokowanych funduszy mogłoby odbywać się poprzez częściowe współfinansowanie zazielenień wykonywanych i tak podczas budowy dróg, placów, skwerów i innych inwestycji, na których tworzone są trawniki oraz obsadzone rośliny bezwartościowe dla owadów. Uwzględnienie w planowaniu zieleni przydatności dla celów pokarmowych owadów ma tu znaczenie fundamentalne. Tworzenie tzw. łąk kwietnych eliminuje problem utrzymania trawników oraz zwiększa biomasę, przetwarzającą CO₂. Dla egzystencji szczególnie owadów dziko żyjących (pszczoł samotnic, trzmieli), jak również pszczoły miodnej utrzymywanej przez pszczelarzy, prócz obecności roślin użytkowych bardzo istotna jest ciągłość bazy pożytkowej, ponieważ jej brak wiąże się ze śmiercią lub chorobą owadów. Promowanie takiej postawy prócz oczywistych korzyści dla środowiska naturalnego jest najczystszą i czynną formą ochrony środowiska naturalnego, a powstałe dzięki owadom nasiona i owoce będą pokarmem dla zwierząt i ludzi. Dodatkowo podkreślić należy że jedna rodzina pszczoła dostarcza w ciągu roku około 20 kg biomasy w postaci umierających pszczoł. Mówiąc o roślinach miododajnych nie sposób nie wspomnieć o olbrzymich walorach estetycznych wnoszonych do otaczającego nas środowiska przez ich kwitnienie. Ponadto należy zadbać o bioróżnorodność obszarów użytkowanych rolniczo poprzez zapewnienie w gospodarstwach wielkopowierzchniowych 10-15% powierzchni na tzw. infrastrukturę ekologiczną obejmującą m.in.: strefy buforowe ograniczające przedostawanie się „skażeń odrolniczych” do wód powierzchniowych. Proponujemy stworzyć alternatywę związaną z wyłączeniem z bazy pożytkowej dla pszczoł wielkich obszarów przeznaczonych pod produkcję rolną, utrzymywanych w tzw. Wysokiej kulturze rolnej (zboża, kukurydza na kiszonkę, użytki zielone, okopowe). Zazielenianie w obecnej formie nie rekompensuje tych strat środowiskowych. Szczególną uwagę należy zwrócić na proces tworzenia Krajowego Planu Strategicznego tak aby zawrzeć w nim odpowiadający na potrzeby sektora pszczelarskiego, poziom finansowania na szczeblu krajowym. Pozwoli to na stworzenie korzystnych i zachęcających rolników, instrumentów ekonomicznych do przystępowania do tzw. „ekoprogramów”. Ponadto proponujemy wprowadzenie zachęt organizacyjnych (np.: certyfikatów) i finansowych do tworzenia zespołów rolnik-pszczelarz-przetwórca, gwarantujących wysoką jakość produktów spożywczych, w tym również produktów pszczelich. Dotyczyłoby to zarówno produkcji roślinnej (np. rzepak, sady i jagodniki,

gryka), jak i zwierzęcej (np. mleka, mięsa w oparciu o naturalne pastwiska i łąki). Kontynuowany powinien być również program „Pszczoły wracają do lasu” z akcentem na maksymalizację działań zmierzających do wzbogacenia siedlisk leśnych w rośliny biocenotyczne. Włączać powinno się obszary poligonów wojskowych do działalności pszczelarskiej poprzez wykorzystanie przez 1/12 roku. Z kolei w programach rewitalizacji zieleni, współfinansowanych ze środków krajowych i funduszy europejskich, należałoby promować projekty uwzględniające w maksymalnym stopniu wysadzanie roślin stanowiących źródło pokarmu dla owadów zapylających. Postulat istotny to również kwestia nieodpłatnego dzierżawienia gruntów pozostających w zasobach Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa (do czasu ich rozdysponowania w inny sposób) w celu obsadzania ich roślinami miododajnymi (z wyłączeniem drzew i krzewów).

2. Wsparcie zakupu past cukrowych w celu przeciwdziałania degradacji rodzin pszczelich w wyniku występowania suszy oraz niekorzystnego przebiegu okresu wiosennego.

Analizy struktury wielkości pasiek oraz wieku pszczelarzy w Polsce wskazują na przewagę liczebną pasiek małych i bardzo małych, które prowadzone są przez osoby starsze (Sektor Pszczelarski w roku 2019). Taka struktura pszczelarstwa i przeważające pasieki hobbyistyczne gwarantują równomierne napszczelenie, co jest bardzo korzystne dla zapylania roślin i utrzymania bioróżnorodności środowiska. Niestety kolejny sezon, już trzeci z rzędu z suszą w okresie maja i czerwca oraz kolejnych miesięcy bardzo negatywnie odbił się na kondycji rodzin pszczelich, skutkując często zmniejszeniem ilości rodzin w pasiekach, a w niektórych przypadkach nawet zaprzestania działalności. Małe pasieki utrzymują się z dochodów, które dostarczają pszczoły, brak ich w ostatnich sezonach stwarza niebezpieczeństwo zaprzestania utrzymania pszczół szczególnie przez osoby starsze, co odbije się w konsekwencji na środowisku naturalnym. Sugerowane podjęcie działania wsparcia zakupu past cukrowych ma na celu zabezpieczenie rodzin pszczelich w pokarm na okres bezpożytkowy (susza i zimna wiosna). Ma to na celu utrzymanie liczebności rodzin pszczelich, jak również utrzymanie ich dobrej kondycji i zdrowotności.

3. Rozpoczęcie dyskusji nad problemem wzrostu strat rodzin pszczelich oraz dzikich zapylaczy powodowanych nieprawidłowym stosowaniem środków ochrony roślin.

Z danych statystycznych wynika, że z roku na rok wzrasta liczba zgłaszanych do Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa przypadków podtruc i wytruc rodzin pszczelich. Jest

to niestety efekt stosowania nieprawidłowego oraz niezgodnego z prawem stosowania środków ochrony roślin. Zapobiegać należy takim działaniom poprzez uświadamianie rolnikom wpływu, jaki mają na liczebność pszczół i owadów dziko żyjących (pszczoły samotne, trzmiele) będące często pod prawną ochroną gatunkową. W naszej ocenie akcje promocyjne przypominające o prawidłowym stosowaniu pestycydów, szczególnie w okresie wiosennym oraz okresie poprzedzającym kwitnienie rzepaku wpływałyby na zaniechanie złych praktyk i ogólnie pojęte dobro środowiska naturalnego. Kierując się potrzebą ograniczenia negatywnego wpływu oprysków środkami ochrony roślin na pobocza pól (z bogatą kwiecistością) należy w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie stosowania środków ochrony roślin (Dz. U. z 2014 r poz.516) dokonać zmian polegających na rozszerzeniu strefy ochronnej (bez oprysków) do 5 m od brzegu pola. Trzeba również wymuszać stosowanie dobrej praktyki rolniczej w gospodarstwach m.in. poprzez cofanie dopłat rolnośrodowiskowych w przypadku jej naruszania. Nie można jednak w pełni obarczać rolników odpowiedzialnością za notowane straty w pogłowiu pszczół. Bez podniesienia puli środków kierowanych na naukę i podniesienia efektywności środków wydatkowanych na badania trudno będzie zahamować negatywne tendencje przed jakimi stanie pszczelarstwo w najbliższych latach i dziesięcioleciach.

4. Podjęcie działań zmierzających do ujednoczenia oraz dostosowania do obecnych warunków prawa określającego lokalizację pasiek i opracowania „Prawa pasiecznego”.

Brak w obecnym prawodawstwie aktualnych zapisów określających lokalizację pasiek. Zapisy mówiące o lokalizacji pasiek na terenach miejskich (ustawy o utrzymaniu czystości w gminach i miastach) oraz rozstrzygnięcia sądowe opierane są na prawie zwyczajowym obowiązującym w zaborze austriackim. Brak w tym prawodawstwie wielu zapisów regulujących takie kwestie, jak chociażby: maksymalnej liczebności pasiek w zależności od miejsca stacjonowania, prawnej ochrony lokalizacji pasiek, zagadnień dotyczących higieny produkcji, nadzoru nad jakością handlową produktów pszczelich, warunków lokalizacji pasiek na terenach dzierzawionych i innych, rzutują na relacje międzyludzkie generując niepotrzebne konflikty. Konieczne jest centralne prowadzenie monitoringu poprzez utworzenie cyfrowego systemu rejestrującego rozlokowanie pasiek, ich przemieszczanie i ukazującego poziom napszczenia. Ponadto niezbędna jest rejestracja wszystkich rodzin pszczelich bez względu na posiadaną ilość. System monitoringu pasiek mógłby pomóc w ograniczeniu nadmiernego ich rozwoju w miejscach niepożądanych. Takie rozwiązanie mogłoby doprowadzić do większego wsparcia

rozwoju pasiek pszczoły miodnej na terenach gdzie napszczenie jest niskie. Ułatwiłoby również rozrzedzenie nasilenia występowania *Apis mellifera* zwłaszcza w pobliżu małych parków narodowych. Konieczne są badania obejmujące tereny podlegające ochronie prawnej, wokół których doszło do intensywnego rozwoju pasiek pszczoły miodnej. W badaniach monitoringowych konieczne jest operowanie poziomami napszczenia (optymalnego, dopuszczalnego, nadmiernego), ustalonymi na podstawie badań empirycznych w konkretnych warunkach i typach siedlisk. Wydaje się, że komasacja przepisów byłaby znakomitą okazją do dokonania wielu uproszczeń, które byłyby bez wątpienia czynnikiem motywującym do rozwijania działalności pasiecznej i które winny być prowadzone w dialogu z przedstawicielami branży.

Na chwilę obecną w żadnym z województw, jak również w kraju nie ma przepisów regulujących przemieszczanie rodzin pszczelich. Pszczelarze przemieszczający swe pasieki z rodzinami pszczelimi w celu zapewnienia pokarmu swym pszczołom często nie mają świadomości, co do stopnia napszczenia okolicy, do której wędrują. Powoduje to szkody dla pszczelarzy miejscowych, naraża na przenoszenie chorób pszczół i stwarza niepotrzebną konkurencję dla owadów dziko żyjących pogarszając ich warunki bytowe. Dlatego też istnieje potrzeba utworzenia systemu, który zapobiegałby negatywnym skutkom przemieszczania rodzin pszczelich. Korzyści płynące z lepszego przepływu informacji:

- ✓ Rolnicy posiadaliby równomierny dostęp do pasiek mobilnych, dzięki czemu uzyskiwali by wyższe plony.
- ✓ Utworzenia mechanizmu aktualizacji stanu rodzin pszczelich umożliwiającego między innymi np. monitoring ubytków po zimowli, stopień porażenia pasiek chorobami, przeprowadzania kontroli pasiek w terenie z zakresu higieny w ulach itp, z zaangażowaniem inspektoratów weterynarii lub powołanych do tego celu pomocników Powiatowych Lekarzy Weterynarii do spraw pszczelarstwa, np. poprzez zapis: "Podjęcia działań zmierzających do utworzenia cyfrowego systemu monitoringu liczebności i kondycji populacji pszczelej (ze szczegółowością na poziomie gminy).
- ✓ Pszczelarze posiadaliby wiedzę na temat napszczenia okolicy.
- ✓ Służby weterynaryjne mogłyby w trybie bieżącym informować zainteresowanych o niebezpieczeństwie wystąpienia chorób zwalczanych z urzędu czy wprowadzenia ograniczeń w postaci terenów zapowietrzonych.
- ✓ Pszczelarze oraz właściwe organy uzyskują dostęp do dokładnych danych o liczebności i stanie rodzin pszczelich, co pozwoliłoby planować i podejmować skuteczne działania.

5. Podjęcie szerokich działań informacyjnych - skierowanych do społeczeństwa.

Popularyzujących wiedzę o roli zapylaczy dla środowiska naturalnego człowieka, a szczególnie pszczoły miodnej, w tym uświadamianie społeczeństwu roli owadów i ich znaczenia dla egzystencji całej populacji ludzkiej. Poza podstawowymi wartościami dla ekosystemu jakie wnosi pszczoła miodna, należy przybliżać konsumentom wiedzę o rodzajach produktów pszczelich takich jak miody, pierzga czy pyłek, a także o ich walorach żywieniowo-dietetycznych i zdrowotnych dla człowieka.

6. Podjęcie działań edukacyjnych.

Dla różnych grup pszczelarzy ze szczególnym uwzględnieniem małych pasiek przyzagrodowych oraz hobbystycznych. Zmieniające się warunki klimatyczne oraz zmieniające się otoczenie przyrodnicze powoduje konieczność stosowania nowych zabiegów wobec rodzin pszczelich. Walka ze starymi i nowymi chorobami nękającymi pszczoły wymaga poszerzania i aktualizowania dotychczasowej wiedzy.

7. Wprowadzenie wymiernych i lukratywnych zachęt natury finansowej.

Do prowadzenia i rozwijania pasiek należy przeanalizować system wsparcia pszczelarstwa pod kątem jego rozbudowy, uatrakcyjnienia i uproszczeń (system zachęt finansowych, ochrony przed ryzykiem oraz podniesienia pułapu obowiązywania działu specjalnego produkcji rolnej w zakresie pszczelarstwa do co najmniej 100 rodzin pszczelich z obecnie obowiązujących 80). Doświadczenia współpracy samorządu z pszczelarzami wskazują, że jedną z zasadniczych barier związanych z uruchomieniem (ew. ujawnieniem) działalności jest obawa przed biurokracją. Dlatego też należy poszukiwać możliwości uproszczeń w dialogu z organizacjami branżowymi oraz rozwijanie systemu zachęt, w tym m.in.:

- ✓ dopłaty do zabezpieczeń przed kradzieżami uli, co pozwoli popularyzować gospodarkę pasieczną, zwłaszcza pasiek wędrownych mających większą rentowność,
- ✓ dopłat do ula na wzór jednolitej płatności obszarowej płaconej do ha,
- ✓ zmianę tabeli rodzajów i rozmiarów działów specjalnych produkcji rolnej [...]. Proponuje się obecny zapis Pasieki powyżej 80 rodzin – zmienić na: Pasieki powyżej 100 rodzin).

Zwiększenie tej liczby lepiej odzwierciedla „moce przerobowe” jednego pszczelarza, czyli w naszym przekonaniu podstawy do rozwijania lokalnej przedsiębiorczości w zakresie

wystarczającym do profesjonalizowania się w gospodarce pasiecznej, nie uszczuplając nadmiernie przychodów z tytułu działów specjalnych produkcji rolnej.

8. Podjęcie działań zmierzających do uzyskiwania dopłat do rodzin pszczelich, służących wsparciu optymalnego napszczenia kraju.

Ochrona pszczelarzy przed nieuczciwą konkurencją poprzez finansowe i kadrowe wzmocnienie właściwych organów celem ochrony lokalnych pszczelarzy przed nieuczciwą konkurencją, w tym praca nad otoczeniem prawnym. Należy zwiększyć kontrolę nad nielegalnym sprowadzaniem taniego miodu z zagranicy oraz procederem sprzedawania miodu importowanego jako krajowego. Nie jest to możliwe bez istotnego wzmocnienia kadrowego odpowiednich służb, w tym zapewnienia im środków na badania laboratoryjne. Zaleca się też rozważenie wprowadzenia obowiązku oznaczania na etykietach pochodzenia miodu w procentach w przypadku mieszanki miodów pochodzących z państw członkowskich Unii Europejskiej i spoza UE.

Mając na uwadze dobro owadów zapylających środowisko naturalne, w tym jego bogactwo i różnorodność, należy pamiętać o systematycznej edukacji konsumentów, w zakresie roli owadów zapylających w ekosystemie jak i korzyści zdrowotnych wynikających z konsumpcji miodu i produktów pszczelich.

Stanowisko kieruje się do:

- Pani Elżbiety Witek – Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej,
- Pana Tomasza Grodzkiego – Marszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej,
- Pana Grzegorza Pudy – Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
- Pana Michała Kurtyki – Ministra Klimatu i Środowiska